

2. Кравцов В. О. Вимоги до професійної культури вчителя в педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського / В. О. Кравцов // Педагогіка і психологія. — 2004. — №1. — С. 21-31.

3. Сухомлинський В. О. Батьківська педагогіка. / В. О. Сухомлинський. — К. : Рад. шк., 1978. — 263 с.

4. Сухомлинський В. О. Как воспитать настоящего человека / В. О. Сухомлинський — К. : Рад. шк., 1975 — 235 с.

5. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: в 5 т. — К. : Рад. шк., 1976. Т. 2. : Сто порад учителів. — 1976. — С. 541.

6. Сухомлинський В. О. // Вибрані твори: в 5 т. — К. : Рад. шк., 1976. Т. 3.: Серце віддаю дітям — 1977. — С. 7-98.

РЕАЛИЗАЦІЯ ЕМОЦІЙНОГО НАПРЯМУ ТЕХНОЛОГІЇ ВИХОВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО СЕБЕ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ НАРОДНОЇ ПЕДАГОГІКИ СЛОБОЖАНЩИНИ

УДК 372.2 (477.54/.62)

Світлична С. П.

У статті розкриваються особливості роботи з дітьми старшого дошкільного віку з різним рівнем ціннісного ставлення до себе за емоційним напрямом авторської технології виховання ціннісного ставлення до себе у дітей старшого дошкільного віку засобами народної педагогіки Слобожанщини.

Ключові слова: емоційний напрям, ціннісне ставлення до себе, виховання, засоби народної педагогіки Слобожанщини, дитина старшого дошкільного віку.

РЕАЛИЗАЦИЯ ЭМОЦИОНАЛЬНОГО НАПРАВЛЕНИЯ ТЕХНОЛОГИИ ВОСПИТАНИЯ ЦЕННОСТНОГО ОТНОШЕНИЯ К СЕБЕ У СТАРШИХ ДОШКОЛЬНИКОВ СРЕДСТВАМИ НАРОДНОЙ ПЕДАГОГИКИ СЛОБОЖАНЩИНЫ

Светличная С. П.

В статье раскрываются особенности работы с детьми старшего дошкольного возраста с разным уровнем ценностного отношения к себе по эмоциональному направлению авторской технологии воспитания ценностного отношения к себе у детей старшего дошкольного возраста средствами народной педагогики Слобожанщины.

Ключевые слова: эмоциональное направление, ценностное отношение к себе, воспитание, средства народной педагогики Слобожанщины, ребенок старшего дошкольного возраста.

REALIZATION OF THE EMOTIONAL DIRECTION OF TECHNOLOGY OF EDUCATION OF THE VALUABLE RELATION TO AT THE SENIOR PRESCHOOL CHILDREN MEANS OF NATIONAL PEDAGOGICS SLOBOZHANSCHYNA

Svitlychna S. P.

In article features of work with children of the senior preschool age with different level of the valuable relation to in an emotional direction of author's technology of education of the valuable relation to at children of the senior preschool age means of national pedagogics of Slobozhanshchina reveal.

Keywords: an emotional direction, the valuable relation to, education, means of national pedagogics of Slobozhanshchina, the child of the senior preschool age.

Постановка проблеми. Одним із пріоритетних завдань змісту сучасної дошкільної освіти є розвиток у дитини зачатків активної за формою та моральною за змістом життєвої позиції як системи ціннісних ставлень до природи, культури, людей, власного Я (Базовий компонент дошкільної освіти в Україні (1999 р.), Закон України “Про дошкільну освіту” (2001 р.), “Коментар до Базового компонента дошкільної освіти” за ред. О. Кононко (2003 р.), Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» за ред. О. Кононко (2009 р.) та інші).

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Ціннісне ставлення до себе у психолого-педагогічній літературі розглядається як важлива компонента самосвідомості, що засвідчує зрілість особистості. Воно має відповідні компоненти, форми та показники прояву (І. Бех, О. Кононко, В. М'ясищев, В. Сластенін, В. Столін, В. Сухомлинський, Л. Рувинський та ін.).

Аналіз наукових джерел дає підстави для твердження про важливість виховання ціннісного ставлення до себе у розвитку дитини дошкільного віку за допомогою різноманітних засобів педагогічного впливу (І. Бех, О. Кононко, М. Корепанова, І. Мезеря, В. Непомнящая, С. Тищенко та ін.).

Вивчення наукової літератури засвідчує, що одним із чинників формування ціннісного ставлення до себе у дітей дошкільного віку є засоби народної педагогіки (О. Батухтіна, А. Богуш, Н. Лисенко, Т. Поніманська, М. Стельмахович та ін.). Особливості використання засобів народної педагогіки регіонального спрямування висвітлюються у дослідженнях В. Лаппо, Н. Рогальської, С. Стефанюк та ін. Однак поза увагою вчених залишаються можливості впливу засобів народної педагогіки у її регіональній специфіці на виховання ціннісного ставлення до себе у старших дошкільників.

На підставі теоретичних висновків та результатів констатувального експерименту, розробленої моделі технології виховання ціннісного ставлення до себе у старших дошкільників засобами народної педагогіки Слобожанщини, була апробована відповідна технологія.

Метою даної статті є дослідження результатів експериментальної роботи з дітьми старшого дошкільного віку під час діяльнісно-розвивальної стадії технології виховання ціннісного ставлення старших дошкільників до себе засобами народної педагогіки Слобожанщини за емоційним напрямом.

Виклад основного матеріалу. Метою роботи *емоційного напрямку* було сприяння розвитку й закріпленню знань дітей про світ власних почуттів та емоцій; озброєння дітей знаннями про засоби вираження емоційних станів та способів їх саморегуляції. Виховання емоційно-ціннісного ставлення до проявів свого Я. Збагачення дітей емоційно-ціннісним досвідом поведінки.

Як і за іншими напрямками [1; 2; 3], робота за цим напрямком передбачала групову (з різним складом дітей) та індивідуальну роботу з дітьми експериментальних груп.

На спеціально розроблених нами спільних з усією групою заняттях були застосовані Слобожанські казки, небилиці, надокучливі казки, віршовані казки, дражнилки, коліскові, прислів'я, у яких яскраво описувалися емоційні стани героїв, характери: “Дурний Йося”, “Дурний Хвелелей”, “Два брати: розумний та дурний”, “Дід та я”, “Хто чудніший?”, “Як один чоловік та хотів забагатіти”, “Глухатий та губатий”, “Братик та сестричка”, “Біда”, “Солдат та страх”, “Іван Іванович, Руський Цар, та Морське Чудерство” тощо. Розповідаючи фольклорні твори, вихователь використовував різні мімічні засоби, що відображали почуття, настрої, емоції героїв. Після ознайомлення дітей з казками, або після їх пригадування, проводилися бесіди “Що таке сором? (радість, злість, подив, інтерес, горе, гнів, страх, біль, сором)”, як ці стани переживали й відчували герої казок, що вони робили, щоб подолати негативні емоційні стани, пов'язуючи їх із моральною сутністю персонажів, що сприяло підсвідомій ідентифікації дітей, самоаналізу власних почуттів і емоційних станів. Це дало змогу підвищити рівень розвитку когнітивної складової деякої частини дітей середнього рівня й частини дітей низького рівня. Так, наприклад, Юля М., яка раніше не могла розкрити сутності поняття “сором”, після проведеної роботи описувала його так: “Це коли людина щось зробила не дуже гарне і самій їй від цього неприємно, вона червоніє, не дивиться в очі”.

Збагачення та поглиблення уявлень дітей про почуття та емоції дало можливість практично закріпити їх прояви у народних іграх “Сміх”, “Рожа” та інших. Паралельно нами застосовувався “потішний фольклор”, який сприяв розрядженню атмосфери, підвищував настрої дітей, розвивав почуття гумору. Окрім своєї розважальної функції, “потішний фольклор” привчав дітей зберігати самоконтроль, координувати свої почуття як у ситуаціях успіху, так і неуспіху. Діяльність батьків полягала у всебічній підтримці дітей під час вирішення ними будь-яких завдань, створенні позитивної атмосфери вдома, у лагідному ставленні до дітей.

У поглибленій роботі з дітьми низького рівня, відповідно меті, основна увага приділялася розвитку вміння розпізнавати прояви різних емоційних станів оточуючих людей; збереженню життєрадісності, активності; збагаченню позитивних почуттів та емоцій; підвищенню рівня самооцінки й усвідомленню цінності власного Я, озброєнню дітей знаннями про вербальні й невербальні способи передачі емоцій різними засобами вираження. Для розпізнавання дітьми різних емоційних станів оточуючих людей проводилися ряд ігор “на прохання” казкових героїв: “Який у мене настрій?”, “Картинки настрою”, “Порівняй”, що також сприяло пізнанню власних емоційних станів, їх узагальненню, переживанню дітьми позитивних емоцій. З метою більш глибокого пізнання свого настрою вихователями створювалися ситуації “Підсумки”: у кінці кожного дня робився підсумок, який настрої переважав у кожної дитини. Якщо у дітей спостерігалося погіршення настрою, негативні емоції, вихователь підбадьорював їх, наводячи приклади зі Слобожанського “потішного” фольклору. У дітей почали з'являтися позитивні оцінні характеристики свого емоційного стану, розуміння того, що спричинило даний настрій. Цьому сприяли й ігрові ситуації, спря-

мовані на усвідомлення дітьми цінності власного Я: “Ласкаве ім’я”; “Тебе покликала (Баба Яга, мати Івасика і т.д.)” (на основі фольклорних творів).

Більш адекватне розуміння дітьми різних емоційних станів, достатній рівень самооцінки надавав можливості закріпити ці фактори в іграх: “Пригадай і намалюй обличчя героїв Слобожанських казок, коліскових, дражнилочок”; “Добери героєві домашню тваринку”; “Як ходять...”, “Відгадай, хто це?”, “Чарівне перетворення”, де старші дошкільники низького рівня могли зобразити різні емоційні стани героїв, порівняти їх, виявити позитивні і негативні емоції та почуття, передавши їх різними засобами вираження, проводили паралелі між вчинками й почуттями, які вони викликають.

Результативною в цій частині роботи стала гра “Море хвилюється”, що показала здатність дітей розпізнавати й доволно проявляти почуття та емоції. 30,5% дітей вірно відтворювали задані почуття й емоції, були розкутими під час гри, із задоволенням брали у ній участь, що дало змогу перевести їх до більш високого рівня розвитку.

Метою роботи з дітьми середнього рівня був розвиток здатності аналізувати свої почуття, пов’язуючи їх з причинами виникнення (вчинками, зовнішніми впливами тощо); підвищення уважності й чутливості дітей до емоційного стану інших, готовності проявляти піклування й співчуття до інших; збагачення досвіду дітей різними засобами передачі почуттів та емоцій, позитивними емоційними переживаннями; підвищення впевненості у цінності власного Я.

Поглибленню та розширенню емоційного досвіду дітей сприяли ігри типу: “Які ми?” (пропонувалося уважно подивитись, пригадати, хто в групі був сумним протягом дня, веселим, злим тощо, розповісти як це виражалося й придумати разом, спираючись на подібні приклади з казок, як допомогти дитині якщо вона сумна, чи як пом’якшити й розвіяти злість тощо); використовувався прийом емпатії (отожнення себе з об’єктом-суб’єктом, що розглядається: дітям пропонувалося уявити себе Бабою Ягою, Змієм, Сонцевою донькою, котиком-воркотиком, розповісти що відчувають герої, їх настрій, почуття, турботи. Укладенням гри було завдання уявити себе одним із своїх ровесників).

Збагачення емоційного позитивного досвіду дітей, уміння аналізувати почуття і пов’язувати їх із конкретними вчинками, відбувалося у спеціально створених ситуаціях. Наводимо приклад: вихователька попрохала Сашка Б. допомогти дівчинці з молодшої групи піднятися по східцях. Сашко допоміг дівчинці, й, завдяки погляду й посмішці виховательки, що відображали схвалення його вчинку, відчув радість і задоволення. Вихователь звернув увагу на те, що Сашко радий не просто так, а через свій добрий учинок.

У кінці кожного дня з дітьми проводилися ігри “Хто у нас сьогодні був, як...”, під час яких дітьми пригадувалися добрі вчинки, порівнювалися, закріплювалися спогади про почуття та їх зовнішні прояви, які викликав той чи інший вчинок.

Знання про залежність настрою від різних обставин закріплювалися під час настільних ігор за мотивами казок: “Створи настрої” (із розрізних картинок), “Покажи почуття героя”, “Казка за малюнками-схемами”; ігор-інсценізацій казок, коліскових, дражнилочок: “Розкажи про героя казки зі словами та без слів”, “Чарівне перетворення” (злих персонажів на добрих), “Вгадай емоцію”, “Підбери героя казки”, під час яких діти збагачували свої знання про

вербальні й невербальні засоби вираження почуттів та емоцій, аналізували вчинків героїв.

Упевненості дітей у собі сприяли ігри “Намалой комплімент (лисичці, зайчику, тощо)” ; “Скажи комплімент другові” (порівнюючи з казковими позитивними героями); “Кімната сміху” (зобразити героя зі смішного боку). Проведена робота дозволила також розвинути вміння дітей помічати стан й почуття оточуючих, враховувати їх при спілкуванні.

Ефективність проведеної роботи визначалася за результатами зрізової гри “Здогадайся, хто я?”. Метою гри була перевірка здатності дітей до аналізу вчинків героїв, причин їх виникнення та почуттів, які вони викликають у героя й оточуючих; здатності до перетілення у різні персонажі, відтворення характерних почуттів, настрою, емоцій, вчинків героя мімікою, пантомімікою, жестами. Аналіз результатів показав, що 39% дітей характеризували вчинки й почуття героїв казок, пояснюючи їх наявністю у героїв тих чи інших моральних якостей, розуміли, які вчинки викликають позитивні, а які негативні почуття й емоції. 34,1% дітей були спроможні відповідно зобразити свого героя, користувалися жестами, мімікою, пантомімікою, з бажанням та інтересом приймали участь у грі, вірно визначали прояви почуттів та емоцій, що дало змогу перевести цю групу дітей до високого рівня розвитку.

Метою роботи з дітьми високого рівня розвитку показників ціннісного ставлення до себе був подальший розвиток позитивно спрямованих почуттів та емоцій, уміння передавати їх різноманітними засобами вираження, оцінювати емоційний стан, вдаючись до загальних характеристик; виховання готовності допомагати іншим у залежності від їх емоційного стану; активізація життєвого досвіду дітей стосовно способів подолання власних негативних емоційних станів у залежності від обставин на базі саморегуляції та самоконтролю; збагачення уявлень дітей про свій внутрішній світ.

Робота з дітьми розгорталася у напрямку усвідомлення власних почуттів і емоцій, розуміння емоцій інших і причин, які їх викликають. Наприклад, завдання “Підбери героя казки” (дітям називалося певне почуття, емоційний стан, а потім пропонувалося підібрати героя казки, який його переживав), “Назви почуття героїв Слобжанських казок, коліскових, легенд, дражників”. Доповненням до цього були бесіди “Як дізнатися про настрій”, під час яких діти самостійно приходили до того, що про настрої людини можна дізнатися за виразом обличчя, рухами, ходом, голосом тощо. Проводилися ігри, спрямовані на активізацію бажання дітей покращити свій емоційний стан: “Щоб день став щасливішим”, “Щоб покращити настрій (свій, інших) треба...” (на матеріалі фольклорних творів).

Розширенню досвіду відтворення почуттів та емоцій різними засобами вираження сприяли ігри-перетілення в казкових героїв: “Відгадай почуття” (пропонувалося зобразити героя казки різними засобами вираження, а інші повинні були відгадати, яке ж почуття намагалася передати дитина); “Покажи героя казки по-своєму”; “Зміни казкового героя”.

На закріплення уявлень дітей про свій внутрішній світ у межах власного Я проводилися ігри “Долонька” (з дітьми хотіли познайомитися герої казок, вони пропонували намалювати долоньку й на кожному пальчику написати щось гарне про себе від першої особи, потім у групі зачитувалися “долоньки” і відсилалися улюбленим дитячим героям); “Я пишаюся, що я...” (уявити, чим пишається

дитина, на кого вона у чомусь із казкових героїв схожа і розповісти про це групі однолітків); “Мій казковий світ” (дітям пропонувалося уявити, що у кожного є свій власний казковий світ у якому є різні герої, розповісти про нього). Так, Рома Т. придумав таку історію: “У моєму світі живу Я і ще багато різних чоловічків. Вони всі дуже різні, але більшість із них добрі й гарні. Серед них є гарні як Киріак – сильні, вірні друзям й справедливі, а іноді туди вриваються такі як Змій – хитрі й жорстокі, але ми з ними боремося...”

Проведена робота сприяла переходу дітей на новий якісний рівень. Вони не лише виявляли здатність до передачі емоцій та почуттів різними засобами вираження, а й навчали інших дітей своїм умінням, тим самим виявляючи активну усталено позитивну суспільно значущу позицію партнера при спілкуванні з іншими дітьми. Діти показали відносну широту свого внутрішнього світу, уміння його розкривати. Надбанням проведеної роботи з дітьми цього рівня стало їх уміння координувати свій настрій, підвищувати його, розраджувати інших дітей.

Висновки. Таким чином, результати проведеної роботи за емоційним напрямом показали позитивну динаміку розвитку показників ціннісного ставлення до себе у старших дошкільників, що знайшло своє відображення у переході дітей до якісно вищого рівня сформованості ціннісного ставлення до самих себе.

Подальше висвітлення результатів експериментальної роботи за даною технологією передбачається у наступних статтях, присвячених розкриттю особливостей роботи за соціальним напрямом.

Література:

1. Світлична С.П. Реалізація інформаційно-збагачувальної стадії експериментальної технології виховання дітей старшого дошкільного віку засобами народної педагогіки Слобожанщини / С. П. Світлична // Вісник Київського міжнародного університету. Серія: Педагогічні науки: Зб. наук. праць за ред. Л. В. Артемової, В. В. Ягупова. – К.: КиМУ, 2006. – Вип. 8. – С. 294-301.

2. Світлична С.П. Реалізація інтелектуального напрямку технології виховання ціннісного ставлення до себе в старших дошкільників засобами народної педагогіки Слобожанщини / С. П. Світлична // Вісник Київського міжнародного університету. Серія: Педагогічні науки: Зб. наук. праць. – К.: КиМУ, 2009. – Вип. 13. – С. 263-275.

3. Світлична С.П. Реалізація фізичного напрямку технології виховання дітей старшого дошкільного віку засобами народної педагогіки Слобожанщини / С. П. Світлична // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: наукова монографія / За ред. проф. Єрмакова С. С. – Харків: ХДАДМ (ХХП), 2005. – № 24. – С. 98-102.

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ НАВЧАННЯ ІНШОМОВНОЇ ФРАЗЕОЛОГІЇ

УДК: 378.013+400 (420)

Балабуха К.В.

У статті розглядається проблема збагачення словникового запасу іношомовними фразеологічними одиницями. Автор розкриває особливості навчання фразеологічного фонду іношомовної мови з урахуванням методично-релевантних характеристик цього навчального матеріалу. Описує розроблену систему вправ для засвоєння іношомовних фразеологізмів.